

Karşılaştırmalı Din Eğitimi
Mustafa Köylü ve İbrahim Turan
Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014. 284 sayfa.

Emre ALTINTAŞ*

Modern dönemin en iddialı öngörüsü, din olgusunun zayıflayarak tamamen yok olacağı üzerine kurulmuştur. Ancak özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası şartlar bu öngörüğü haksız çıkaracak bir dizi gelişmeye sahne olmuştur. Post-modern düşüncenin beslediği küreselleşmeyle birlikte din ve din eğitimi beraberinde bazı tartışmalar getirerek küresel gündemin en ön sıralarında yerini almıştır.

Bu dönemde din eğitimiyle ilgili önemli bir tartışma; din eğitiminin din-devlet ilişkileri açısından konumu ve eğitim sistemlerinde yer alışı biçimi üzerine gerçekleşmiştir. Zira devletlerin dine yaklaşımları farklılıklar içermektedir. Ayrıca din eğitiminin genel eğitim sistemi içerisinde nasıl yer alacağı problemi, göçlerle birlikte çok kültürlü hale gelen toplum yapılarıyla doğrudan ilgilidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ülkemizde de arkası kesilmeksizin yapılan bu tartışmalar ülkelerin din eğitimi sistemlerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi önemli kılmaktadır.

Türkçe literatürde farklı ülkelerin din eğitimi uygulamalarına dönük çalışmalar siyasî ve coğrafi etkiler sebebiyle Avrupa Birliği ülkeleri üzerine odaklanmıştır.¹ Ancak bu çalışmaların en büyük eksikliği bütüncül bir bakışa sahip olamamalarıdır. Ayrıca bir kısmı incelenen ülkede uygulanan din eğitimi yerinde görme konusunda oldukça sınırlı kalmaktadırlar.

---

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, e-mail: edepyahoo85@gmail.com. Geliş T. / Received Date: 01/10/2017 Kabul T. / Accepted Date: 16/10/2017

¹ Türkçe literatürde farklı ülkelerdeki din eğitimi inceleyen belli başlı eserler şöyle sıralanabilir: *Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Din Eğitimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1997; Recep Kaymakcan. *Günümüz İngiltere'sinde Din Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2004); İlyas Çelebi (ed.), *Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi: Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı* İstanbul: Ensar Neşriyat- İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, 2007; Fatih Alakuş ve Mehmet Bahçekapılı. *Din Eğitimi Açısından İngiltere ve Türkiye*. İstanbul: Ark Kitapları, 2009; Mehmet Bahçekapılı, *Avrupa'da Din Eğitimi* (İstanbul: İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği, t.y.); İbrahim Turan, *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi Politikaları* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013); Mehmet Zeki Aydın, *Yabancı Ülkelerde Din Eğitimi ve Öğretimi (Din Eğitimi: El Kitabı içinde)* (Ankara: 2015); Ali Köse ve Talip Küçükcan (ed.), *Avrupa Birliği Ülkelerinde Din-Devlet İlişkisi: Hukuki Yapı, Din Eğitimi, Din Hizmetleri* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2016).

İncelemeye çalıştığımız *Karşılaştırmalı Din Eğitimi* isimli eser giriş, 12 bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Kitabın girişinde² belirtildiği üzere bizzat ülkelerdeki uygulamalar incelenerek din eğitimi açısından ele alınmıştır. İncelenen ülkeler ABD, Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, Polonya, Hollanda, Belçika, Avusturya ve Norveç'tir. Türkçe literatürün Avrupa Birliği ülkelerine odaklanması hususu bu eserde de sürdürülmüştür. Ancak ülkelerin ele alınış tarzı oldukça sistemlidir.

İncelenen her ülkede din eğitimi konusuna geçilmeden önce o ülkeyle ilgili anahtar bilgiler sunulmuştur. Daha sonra ülkenin din-devlet işleri açısından konumu ele alınmıştır. Eğitim sistemi özetlendikten sonra bu sistem içerisinde din eğitiminin yeri hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Ülkede İslâm ve Müslümanların durumuna değinilerek her bölümde kısa bir sonuç ve değerlendirme kısmı yer almıştır. Bu kısa çalışmamızda önemli gördüğümüz ülkeleri öne çıkararak eseri tanıtacağız.

Birinci bölüm³ ABD hakkındadır. Bu bölümün en önemli tarafı ABD ve din eğitimi hakkında Türkçe literatüre kazandırdığı kaliteli kapsamdır. Zira çok kültürlülük ve bu kültürel ortam içinde din eğitimi ABD'nin çok uluslu toplumsal yapısı nedeniyle dünyadaki uygulamalara ön ayak olmaktadır. Bu bölümde "Tanrı İnancı ve Darwinizm" alt başlığıyla verilen; ABD'de 1925 yılından beri süregelen Evrim teorisinin okutulmasına yönelik tartışma ve tepkiler ülkemiz açısından da oldukça ufuk açıcudur.

Rusya'nın konu edildiği ikinci bölüm⁴ aynen ABD'nin ele alındığı kısım gibi literatüre ciddi bir katkı sağlamaktadır. Zira Rusya Komünizm öncesi ve sonrası uygulamaları açısından din eğitimi pratiğinin sıkça tartışıldığı bir ülkedir. Komünist dönem din ve din eğitime ilişkin bilgiler oldukça trajik bir tabloyu ortaya koymaktadır.⁵

Üçüncü bölümde⁶ Almanya ele alınmıştır. Üç milyonu aşkın Türk'ün yaşadığı bu ülkedeki din eğitimi faaliyetinin Müslümanlara bakan yönü önem arz etmektedir. İslâm diniyle ilgili bilgiler ülkenin eğitim programında ilk kez 1984'te yer almıştır.⁷ Günümüzde eyaletlere göre farklılık arz eden iki model altında İslâm din dersi verilmektedir.⁸ İlk modelde din dersleri konsoloslukların ve diplomatik temsilciliklerin sorumluluğunda olup anadili tamamlama

² Mustafa Köylü ve İbrahim Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014), 5.

³ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 7-50.

⁴ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 51-82.

⁵ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 64-70.

⁶ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 83-98.

⁷ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 95.

⁸ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 95-96.

dersleri altında yer almaktadır. Türkiye’deki müfredat ise Türk öğretmenler tarafından verilmektedir. İkinci modelde din dersi, Alman eğitim kurumları sorumluluğunda anadili tamamlama derslerinde Türk öğretmenlerce okutulmaktadır. Ayrıca ülkedeki Kuran kursları da 7-14 yaş grubu için faaliyet göstermektedir.

Dördüncü bölümde⁹ Fransa yer almaktadır. Laikliğin ülkemizdeki uygulamaları bakımından sıkça atıfta bulunulan ülkedeki din-devlet ayrımı, 1905 yılında çıkan bir yasaya dayanmaktadır.¹⁰ Bu anlamda 1905 yılı, ülkedeki din-devlet ilişkileri ve din eğitimi politikaları açısından oldukça kritiktir. Fransa’da zorunlu din dersi bulunmasa da Katolik Kilisesi dini eğitimi üzerinde oldukça etkindir. Türkiye’de tartışılan Diyanet İşleri Başkanlığı’nun örgün din eğitimindeki konumu konusunda Fransa uygulaması aydınlatıcı olabilir. Özellikle 11 Eylül’den sonra hazırlanan “Debray Raporu”¹¹ ülkenin, din eğitimi politikalarını gözden geçirdiğine işaret etmektedir. Laikliğin katı bir şekilde uygulandığı bu ülkedeki din eğitimindeki nisbî yumuşama ülkemize de örnek teşkil edebilir.

Beşinci bölümde¹² İngiltere ele alınmıştır. İngiltere, sahip olduğu din eğitimi tecrübesi, özellikle çok kültürlülüğe dayalı din dersleri ve fenomenolojik din öğretimi bağlamında öne çıkmaktadır. 19.yüzyılın ikinci yarısına kadar kilise kontrolünde eğitim yapılan ülkede 20.yüzyılda önemli dönüşümler yaşanmıştır.¹³ 1944 ve 1988 tarihli eğitim yasalarında din eğitimi açısından da önemli kararlar alınmıştır. Ülkedeki araştırmacılardan Ninian Smart’ın ve Robert Jackson’un çoğulcu din eğitimi çalışmaları 21.yüzyıldaki din eğitimi yaklaşımlarına esaslı etkilerde bulunacaktır. Ülkemiz açısından Alevilik özelinde yapılan tartışmalarda İngiltere modeli öğretici olabilecektir.

Altıncı bölümden on ikinci bölüme kadar girişte zikredilen ülkeler aynı sistemle ele alınmaktadır.¹⁴ Özellikle ülkelerde yaşayan Türk nüfus dik-kate alındığında Hollanda, Belçika ve Avusturya’nın Almanya’ya benzer yaklaşımlar içinde olduğu söylenebilir. İtalya, İspanya ve Polonya konuya yaklaşımları açısından bir grup görünümü arz etmektedir.

Sonuç bölümünde ülkelerin din eğitimi yaklaşımlarıyla ilgili güzel bir toparlama yapılmaktadır.¹⁵ Kabaca tasnif edildiğinde ülkelerin din eğitimi

⁹ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 99-112.

¹⁰ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 100-101.

¹¹ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 109.

¹² Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 113-127.

¹³ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 120-123.

¹⁴ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 129-260.

¹⁵ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 261-268.

modelleri üç gruptur.¹⁶ İlk modeldeki ülkelerde devlet okullarında din eğitimi bulunmamaktadır. Din bilgileri başka derslerin içinde verilmektedir. İkinci model mezhebe dayalıdır. Okul hangi mezhebin ya da dinin okutulacağına karar verir. Üçüncü model mezhebe dayalı olmayan modeldir. Ancak bu üçlü tasnif ülkelerin iç şartlarına göre zaman zaman değişiklikler gösterebilmektedir.

Netice olarak Türkiye din eğitimi literatürüne çok önemli bir katkı sağlayan eser alanında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Eser, önümüzdeki çeyrek yüzyılda ülkemizde yapılmaya devam edeceğini öngördüğümüz din eğitiminin meşruiyeti ve verilmiş biçimi tartışmaları açısından da oldukça önem arz etmektedir. Zira ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde 20.yüzyılın son çeyreğinden beri yoğun şekilde tartışılan çok kültürlü toplumların din eğitimi anlayışları meselesi; yeni bir anayasanın yazılması konusu etrafında Türkiye’de ilk gündeme gelen konulardan olacaktır. Bu tartışma sürerken din eğitiminin din-devlet ilişkileri açısından farklı ülkelerdeki sunuluş biçimlerinin bilinmesi Türkiye’ye özgü yeni bir modelin oluşturulmasına kaynaklık edebilecektir. Ayrıca eser sadece ilahiyat alanına yönelik bir çalışma değildir. Farklı toplumları tanıma ve din eğitimi açısından karşılaştırma bağlamında birçok sosyal bilim araştırmacısına rehberlik edecek kalitededir.

---

¹⁶ Köylü ve Turan, *Karşılaştırmalı Din Eğitimi*, 262-263.